

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Р І Ш Е Н Н Я

До протоколу № 45
від 30 вересня 2020 року

**Про проект Закону України
“Про внесення змін до статті 48 Закону України “Про вищу освіту”
(щодо імплементації норм Конституції України,
Європейської хартії регіональних мов або мов меншин
та рекомендацій Венеційської комісії)”
(реєстр. № 3685 від 18.06.2020)**

Комітет з питань освіти, науки та інновацій за дорученням Голови Верховної Ради України розглянув проект Закону про внесення змін до статті 48 Закону України “Про вищу освіту” (щодо імплементації норм Конституції України, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та рекомендацій Венеційської комісії) (реєстр. № 3685 від 18.06.2020), поданий народним депутатом України Волошиним О.А., та зазначає наступне. Комітет з питань освіти, науки та інновацій визначено головним з розгляду цього законопроекту.

У законопроекті пропонується внести зміни до ст. 48 Закону України “Про вищу освіту”, якими, згідно з пояснювальною запискою, привести зазначену статтю у відповідність із нормами статті 10 Конституції України, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та рекомендаціями Венеційської комісії від 8-9 грудня 2017 року, що стосуються мови вищої освіти, а також посилити державні гарантії кожному громадянину України на здобуття вищої освіти державною мовою в державних і комунальних закладах вищої освіти.

Завданням законопроекту є законодавче врегулювання питань застосування мов в освітньому процесі в закладах вищої освіти з урахуванням інтересів громадян України, котрі належать до корінних народів та національних меншин, іноземців, осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також осіб, які визнані біженцями в Україні, осіб, котрі потребують додаткового або тимчасового захисту, осіб, яким надано статус закордонного українця, котрі перебувають в Україні на законних підставах, та здобувають вищу освіту за кошти фізичних або юридичних осіб

(п. 2 пояснювальної записки).

Змінами до статті 48 Закону України “Про вищу освіту”, зокрема, передбачається встановити:

- державні гарантії та забезпечення права на навчання, поряд із державною мовою, мовами корінних народів або національних меншин у державних і комунальних закладах вищої освіти. Таке право реалізується шляхом створення окремих груп з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини України поряд із державною мовою.

- обов’язковість вивчення державної мови в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність в обраній галузі з використанням державної мови;

- можливість викладання однієї, кількох або усіх дисциплін, виконання індивідуальних завдань та проведення контрольних заходів мовою корінного народу або національної меншини України, однією з офіційних мов Організації Об’єднаних Націй, однією з офіційних мов Європейського Союзу за умови, що усі здобувачі вищої освіти, які вивчають відповідні дисципліни, володіють цією мовою;

- можливість створення окремих груп або розроблення індивідуальних навчальних планів, що передбачають навчання іноземною мовою, для навчання іноземців, осіб без громадянства, котрі постійно проживають в Україні, а також осіб, які визнані біженцями в Україні, осіб, котрі потребують додаткового або тимчасового захисту, осіб, яким надано статус закордонного українця, котрі перебувають в Україні на законних підставах, та здобувають вищу освіту за кошти фізичних або юридичних осіб. При цьому заклади вищої освіти забезпечують вивчення такими особами державної мови як окремої навчальної дисципліни;

- заклади вищої освіти приватної форми власності мають право вільного вибору мови навчання із забезпеченням при цьому вивчення особами, які навчаються у таких закладах, державної мови як окремої навчальної дисципліни в обсязі, що дає змогу провадити професійну діяльність в обраній галузі з використанням державної мови.

Головне науково-експертне управління Верховної Ради України (далі - ГНЕУ) не підтримує поданий законопроект та висловлює низку міркувань, зауважень та пропозицій.

Зокрема, в експертному висновку ГНЕУ підкреслює, що українська мова як державна є обов’язковою на всій території України у державній сфері, а також в публічних сферах суспільного життя, у тому числі у сфері освіти (абзаци 8, 9 п. 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України “Про освіту” від 16.07.2019 № 10-р/2019).

Також у зв’язку з тим, що в проекті Закону пропонується передбачити можливість викладання в закладах вищої освіти мовою корінного народу або національної меншини України, однією з офіційних мов Організації Об’єднаних Націй, однією з офіційних мов Європейського Союзу (наприклад, ч. ч. 3, 8, 11 ст. 48 Закону в редакції проекту), ГНЕУ, підтримуючи подальший

культурний розвиток, у тому числі, передбачений Основним Законом України розвиток етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України, звертає увагу на необхідність одночасного дотримання положень Конституції України щодо державної мови України.

Окрім того, ГНЕУ зазначає, що законопроект потребує техніко-юридичного корегування; звертає увагу на дублювання чинних положень ч. 2 ст. 21 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, що не властиве усталеній практиці законотворення; на недосконалість підходу посилення на положення ст. 10 Конституції України як норм прямої дії.

Комітет Верховної Ради України з питань бюджету ухвалив рішення, що проект Закону має вплив на показники бюджетів (збільшуватиме видатки державного та місцевих бюджетів на підготовку кадрів закладами вищої освіти). Натомість всупереч вимог частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та статті 91 Регламенту Верховної Ради України автором законодавчої ініціативи не подано пропозиції змін до законодавчих актів України щодо скорочення витрат бюджету та/або джерел додаткових надходжень бюджету для досягнення збалансованості бюджету.

Визначений у законопроекті термін набрання чинності відповідного закону не відповідає вимогам частини третьої статті 27 Бюджетного кодексу України, згідно якої Закони України або їх окремі положення, які впливають на показники бюджету (зменшують надходження бюджету та/або збільшують витрати бюджету) і приймаються після 15 липня року, що передуює плановому, вводяться в дію не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим. У разі прийняття відповідного закону до 15 липня 2021 року він має вводитися в дію не раніше 1 січня 2022 року, а після 15 липня 2021 року - не раніше 1 січня 2023 року (або 1 січня наступного за цим року залежно від часу прийняття закону).

Міністерство закордонних справ України не підтримує законопроект №3685 з огляду, зокрема на те, що частиною четвертою статті 10 Конституції України визначено, що застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законами. Відповідно, частиною другою статті 48 Закону України “Про вищу освіту” визначено, що застосування мов у закладах вищої освіти визначається законами України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” та “Про освіту”, положення якого були визнані Конституційним судом України такими, що відповідають Конституції України (Рішення КС України від 16.07.2019 № 10-р, 2019 у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України “Про освіту”).

Також Міністерство звернуло увагу на наявність у пропонованій редакції статті 48 закону України “Про вищу освіту” низки суперечливих положень, які не корелюються з міжнародними зобов’язаннями України, визначеними міжнародними договорами та конвенціями, до яких приєдналась Україна та які визначають особливості застосування мов національних меншин в Україні. Так, частина восьма законопроекту, в якій надається право закладу вищої

освіту на викладання однієї або декількох дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, офіційними мовами Організації Об'єднаних Націй, офіційними мовами Європейського Союзу, мовами корінних народів і національних менших України, а також іншими мовами, не враховує зміст статей 13 та 14 рамкової конвенції ради Європи про захист національних меншин від 1.02.1995 р.), ратифікованої законом України № 703/97-ВР (703/97-ВР) від 09.12.1997.

Міністерство освіти і науки України не підтримує законопроект і вважає прийнятною чинну на сьогодні редакцію статті 48 Закону України “Про вищу освіту”, оскільки вона є предметом консенсусу, нещодавно досягнутого з прийняттям Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти” від 18 грудня 2019 року №392-ІХ, який набув чинності 16.01.2020.

Міністерство юстиції України висловило низку зауважень до законопроекту, зокрема щодо невідповідності його положень нормам статті 7 Закону України “Про освіту”, а також вимогам нормопроєктувальної техніки.

Інститут держави і права імені В.М.Корецького НАН робить висновок, що зазначений законопроект пропонує зміни, які порушують системність законодавства України, можуть призвести до небажаного дублювання окремих приписів і законодавчих колізій. Окремі концептуальні неприйнятності проекту загалом та його фінансової необґрунтованості, деякі його конкретні ініціативи за своїм змістом реанімують ідеї, які вже були відхилені законодавцем, або заражують статусу української мови як єдиної державної, можуть бути використані для мовної експансії держави-агресора.

Враховуючи викладене, а також рішення підкомітету з питань вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій від 29 вересня 2020 року рекомендувати законопроект № 3685 відхилити,
Комітет вирішив:

1. Згідно з пунктом другим частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України рекомендувати Верховній Раді України проект Закону України “Про внесення змін до статті 48 Закону України “Про вищу освіту” (щодо імплементації норм Конституції України, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та рекомендацій Венеційської комісії)” (реєстр. № 3685 від 18.06.2020), поданий народним депутатом України Волошиним О.А., за результатами розгляду в першому читанні відхилити.

2. Співдоповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити голову Комітету з питань освіти, науки та інновацій С. Бабака.

Голова Комітету

С.В. Бабак